

Туй е на Въпросът единственото решение, туй е нашето спасение - да нямаме с гърците никакво сношение. (I, 16, 4 април 1864).

Ний го казахме и повторихме толкоз пъти, но сега вече положително уверяваме нашите сътечественици, че с гърците наедно за нас няма спасение. (I, 17, 12 април 1864).

Тези [патриаршеските архиереи], които вярва нямат, могат ли ни научи да вярваме? Тези, които са ругаят с нашите светини, могат ли ни вдъхна почит към нещо свято? (I, 20, 16 май 1864).

Звучащи малко трафаретно, но в никакъв случай досадно и отегчително, призивите на Славейков за едностранно прекратяване на контактите с Вселенската църква задават един от най-адекватните и продуктивни поведенчески модели пред локалните общности, изнесли на плещите си основната тежест на антипатриаршеското движение. Спрямо столичните дейци радикалният публицист е не по-малко настойчив и дидактичен. В единствената статия, посветена на Въпроса, публикувана в третата годишнина на „Гайда“, вещият народонаставник напомня на общонационалните лидери, че са се натоварили с голяма отговорност и трябва да я носят достолепно и самопожертвователно. „Който възвежда слабо едно дете в кръшна висока гора - морализаторства публицистът, - той може да стане престъпник, ако не поддържи до самия връх на гората туй същество, което е повярвало в неговата сила и е тръгнало смело след него по първото негово повикване“. (III, 13, 1 юли 1866). Като цяло оптимист за изхода на църковната борба, и в случая Славейков е изнамерил сполучливо сравнение, положено този път в типичната за българската фолклорна традиция горска символика. В същата статия е формулиран и един от основните мотиви, даващи основание на редактора на „Гайда“ и на всички негови прозорливи съпричастници да подчинят системното си политическо говорене на идеологемите на църковното движение. Неглижирайки текущите трудности и пречки, които към тогавашния момент са се възправили пред волята за църковна самостоятелност, широко скроеният публицист свързва перспективите за положителен изход от борбата с факта, че тя е част от наченалото през последните десетилетия мислене и говорене „за народност“, т.е. *с оформянето на националната идентичност*. Подсказана в случая в индиректен порядък, откроещата субординация е може би най-същественият компонент на църковното движение. Както е известно, това е компонентът, създал основните предпоставки за